

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svitlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VII.

V sredo 11. maliga serpana (julija) 1849.

List 28.

Polétni večer.

Za góre zahaja
Že sonce žaró,
Verhovje le gaja
In gór je svitló.

Že slavčika petje
Po gojzdu doní,
Pa med-nj zapletje
Še muren škrikri.

S planine ženejo
Pastirji govéd,
Na píšli pojejo
Med čedami sréd.

Že kosci, žanjice
Iz polja gredó,
Fantiči, deklice
Prijetno pojó.

Iz dimnikov skaka
Visoko že dim,
Večerja že čaka
Pripravljena vsim.

Zdaj tiha pokrije
Noč trudna zemljó,
De vsak si počije
Za delo novó.

M. Valjavec.

Kmetijske skušnje.

Pomoč zoper metljaje ovca.

Deževna létina, močirin kraj in kislá trava na močirnih senožetih storí, de se ovce zapasejo in metljave postanejo (egelkrank werden); k metljajem tudi rad glén (Wassersucht) pritisne. Pameten kmetovavec ne bo sicer nikdar v močirnih krajih ovác redil, katerim nič bolj ne škodje, kakor mokróta. Tode mokre létine se ne dajo vbrani, in ovce postanejo dostikrat metljave. Gosp. Jožef Taller na Koroškim je oznanil po svojih večletnih skušnjah pomoč, ktero oznanimo tudi braycam Novic. Zraven suhe klaje je vsak teden trikrat dal svojim ovcam gipsa z encjanovo štupo in soljó namešaniga, takóle: 2 períši (2 pestí) gipsa v štupo zmletiga je zmešal z 1 períšem solí in nekoliko encjanove štupe (Enzianwurzel-Pulver) in je takó metljave ovce ozdravil, zdrave pa metljajev obvaroval.

Ktere drevesa so okoli gnojniš nar bolji?

Gnojniša naših kmetov so večidel takó slabo napravljene, de Bog pomagaj! Večidel so kmetje v ti reči tako zabiti, de še ne spoznajo, koliko gnojá vsako léto zgubé in ga potratijo v svojih nerodnih gnojniših. Kap s strehe in dež jih prepéra, sonce jih prepéka in veter jih suší, de grejo nar boljši gnojne reči pod zlo. Novíce, kmetijska pratika, Vertovcova kmetijska kemija pridigovajo léto za létam, de naj bi kmetje spoznali veliki dobiček pametno napravljenih gnojniš — pa pridigovajo večidel gluhim ušesam. Pametni gospodarji pa si popravljajo gnojne jame in si takó pridelayo veliko več dobriga gnojá. Drevesa okoli gnojniša, ki ga branijo sončne prepéke in presilne sape, so zraven druge naprave posebno dobra pomoč. Vsako drevó pa ni krog gnojniša dobro, zató kér mu gnojnica rada korenine pokončá. Nek moder kmetovavec je skusil, de le eno drevó je, kterimu gnojnica nič ne škodje — namreč jag-

njed ali topól beli, sivkasti ali černi (populus alba, canescens, nigra, Silber-, graulich-schwarzer Pappelbaum), ki na več krajih v mokrotnih gojzdih rastejo; na Krajskim se jih na Gorenském, Delenském in Notrajskim veliko najde, posebno okoli Ljubljane, v Zdobrovi poleg M. D. v Dolu i. t. d. Ti jagnedi pa niso tista sorta, ki se visoki jagnjed (Pyramiden-Pappelbaum) in pa trepetlika (Zitter-Pappelbaum) imenujeta.

Pomoč, če se krave pojati nočejo.

Dostikrat se krave zavoljo kake bolezni ne pojajo. Pri tacih kravah se mora bolezin poiskati in ozdraviti; če ne, vsi drugi pomočki nič ne pomagajo. — Če se pa pri kravi clo nobena bolezin ne najde, je Dr. Hechenberger na Tiroljskim tale pomoček po večkratnih skušnjah poterdil:

Seneni drób (Heublumen) naj se kar je moč v nar drobnejši štupo zmanejo ali stolčejo, in ena pést te štupe naj se dene v leseno škatljico ali sicer v kako posodico, ki se dobro zaprè. Na to štupo vlij počasi eno žlico tinkture španskih múh (Spanische Fliegen-Tinctur) takó, de se drob s to tinkturo práv dobro in tako zmeša, de se drob skozi in skozi imenovane tinkture dobro napíje. Ta tinktura se dobí v apoteki, pa le če jo zdravnik zapiše, kér se mora zavoljo njene hude moči varno ž njo ravnati.

Kravi, ktera je sicer zdrava in tudi breja ni, pa se pojati noče, se da vsaki dan na tés želodec te štupe toliko, kolikor je s tremi perstmi grabiti moreš; na jezik se ji ta šnofek štupe spravi, in skerbi, de jo požrè.

Dokler se kravi ta štupa dajé, naj se ji nikar ne dajé poparjena ali sicer mokra piča (Futter.) Žeje naj pa nikar ne terpi.

Po 6 ali 10 dnéh se že večidel pokaže, de je to zdravilo pomagalo. Po tem naj se ji pa več ne daje — in spet navadna klaja poklada. — De naj se imenovana tinktura s senenim dróbam zmeša, ni prazna reč; skušnja je učila, de nobena druga zmes tako dobro ne pomaga, kakor seneni drob s tinkturo španskih múh. Seno pa zna biti, kakoršno je; tudi otava je dobra. — Sicer se pa ni clo nič bati, de bi imenovana tinktura kaj škodovala, če se takó rabi, kakor je bilo ukazano. Ena žlica te tinkture je večidel tudi zadosti, kravo poživiti; le stari, bolj medli živini je treba, delj časa to štupo dajati, ki jo brez škode vživa. Če bi se pa primerilo, de bi začela krava potem kri scati, naj se berž jenja s to štupo — in najse ji daje moke lanéni-ga sémena piti.